

Гринько П. О., асистент кафедри спеціально-правових дисциплін Полтавського юридичного інституту НЮУ ім. Я. Мудрого

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ СЕКУНДАРНИХ ПРАВ

Не дивлячись на більш ніж вікову історію свого існування, до теперішнього часу правова природа секундарних прав залишається однією з найменш розроблених у вітчизняній цивілістиці. Відносно стану дослідження цих прав в сучасній Україні можна віднести оцінку його відомим німецьким юристом і істориком права, доктором Емилем Зеккелем, який ще у 1903 році констатував, що секундарні права як вид приватних прав незалежно від розповсюдженості і практичної значимості, не мають навіть чіткого позначення, не кажучи вже про стабільну теоретичну основу [1, с.205].

Проблема правової природи секундарних прав не була предметом комплексного монографічного дослідження вітчизняних науковців-цивілістів. Спроби ж окремих із них визначитись у ній, досліджуючи такі проблеми цивільного права як самозахист, представництво, шлюбний контракт, переважні права, односторонні правочини тощо, не вирішили і не могли вирішити проблеми правової природи секундарних прав.

У ряді випадків звернення до секундарних прав носить постановочний характер. Наведемо лише один з прикладів. Так, К. О. Блінковський вважає, що з договорів виникають не тільки зобов'язання, а й цілий ряд інших правових форм суспільних відносин, до яких разом з корпоративними відносинами і кредиторськими обов'язками слід відносити і відносини «пов'язаності» секундарним правом. Не погоджуючись, наприклад, з тим, що договір роздрібної купівлі-продажу породжує єдине складне зобов'язальне правовідношення, в якому водночас поєднуються обов'язок покупця прийняти непродовольчий товар і оплатити його, і секундарне право на протязі певного часу обміняти отриманий ним товар належної якості на аналогічний товар інших розміру, форми, габариту, фасону, комплектації тощо, автор підкреслює, що такий підхід призводить до недооцінки тих юридично значущих наслідків договорів, які при цьому не відносяться до зобов'язань [2, с.21]. Вважаємо, що в такому контексті питання відносно правової природи секундарності права на обмін непродовольчого товару належної якості, так і залишається дискусійним або постановочним, оскільки автор не розкриває його

суті. Єдине, з чим можна погодитися, що відносини пов'язаності тут існують, оскільки право на обмін має витoki з зобов'язального правовідношення, існує протягом певного часу після його припинення, але на відміну від традиційного підходу до секундарного права, яке відрізняється від інших правових можливостей тим, що не породжує ні вимог, ні домагань, породжує в даному випадку певну вимогу, оскільки йому кореспондує закріплений в законі обов'язок продавця при можливості обміняти придбаний товар, або повернути кошти.

В доктрині цивільного права сьогодення, як, до речі, і в минулі часи, існують діаметрально протилежні точки зору щодо необхідності виокремлення їх як категорію прав: а) негативна (радикальна) і б) позитивна.

Відносячись до прибічників позитивного підходу, вважаємо, що доцільність введення в науковий інструментарій цієї категорії прав визначається змістом об'єктивно існуючої правової можливості суб'єктів цивільного права задовольняти свої приватні інтереси шляхом здійснення односторонніх правочинів, породжуючи юридичні наслідки не тільки для себе, а й для інших суб'єктів цивільного права.

Секундарне право представляє собою дозволена законом конкретизовану поведінкову можливість особи (суб'єкта цивільних прав та (або) учасника цивільних правовідносин), що виникає на підставі дій або подій, здійснення якої відбувається шляхом одностороннього правочину, що впливає на власну і правову сферу пов'язаних осіб, породжуючи виникнення, зміну або припинення суб'єктивних цивільних прав. Воно нарівні з правоздатністю і суб'єктивним правом є складовою такого елементу механізму цивільно-правового регулювання, як правові можливості суб'єктів цивільного права. Секундарні права приймають участь у правостворюючих і у правореалізуючих процесах в цивільному обороті, однак не співпадають за суттєвими ознаками ні з правоздатністю, ні з суб'єктивним правом.

Ознаками секундарних прав є наступне: 1) об'єктом цих прав виступає конкретне суб'єктивне право; 2) втручання в правову сферу іншої особи шляхом здійснення односторонніх правочинів; 3) наявність стану пов'язаності інших осіб; 4) відсутність кореспондуючого обов'язку на стороні пов'язаної особи; 5) неможливість бути предметом будь-яких зобов'язань; 6) неможливість юридично запобігти здійсненню цих прав.

Секундарне право на відміну від правоздатності як абстрактної можливості являється: конкретизованою поведінковою можливістю суб'єкта цивільних прав; об'єктом його завжди виступає конкретне суб'єктивне право; хоча як і правоздатність воно не породжує права вимоги відповід-

ної поведінки від іншої особи, однак відбивається на інтересах цієї особи, оскільки та опиняється у фактичному стані пов'язаності з особою, яка здатна здійснити секундарне право; зміст секундарного права становить можливість в односторонньому порядку змінювати чужу, а не тільки власну правову сферу.

Секундарне право не можна розглядати як особливе суб'єктивне право, оскільки: воно є правом на волевиявлення шляхом здійснення одностороннього правочину; це можливість здійснення виключно юридичних дій, спрямованих на зміну або припинення суб'єктивних цивільних прав і обов'язків, для чого особа на рівні закону наділяється певними повноваженнями; це можливість здійснення юридичних дій не тільки у власному, а й в чужому інтересі; цьому праву не відповідає конкретний обов'язок пов'язаної особи (осіб), а правові наслідки його здійснення для цієї особи настають незалежно від її волевиявлення, а отже, секундарне право не може перейти в домагання; порушити це право неможливо; воно може виникати як у суб'єктів цивільного права ще до того, як ті стають учасниками конкретних цивільних правовідносин, так і безпосередньо в учасників цивільних правовідносин;

Використані матеріали:

1. Э. Зеккель: Секундарные права в гражданском праве. [Текст] / Э. Зеккель // Вестник гражданского права. – 2007. – № 2.

2. Блинковский К. А. Система обязательств Практика применения общих положений об обязательствах: Сборник статей / Рук. Авт. кол. и отв. Ред. М. А. Рожкова. – М.: Статут, 2011.

Гриняк О. Б., здобувач НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА ЖИТЛО

Припинення права спільної власності подружжя на житло може відбуватися як на підставі укладення різного роду договорів, так і на підставі інших юридичних фактів (наприклад, знищення житла внаслідок